

bodna osebnost, ki zadovoljuje v prvi vrsti svoje prvotne in avtentične interese, je izjemno nevarno in tako rekoč samomorilsko. To izkusi tudi Lainščkov junak, ki je v romanu tako rekoč trikrat obsojen na smrt in trikrat preimenovan. Isto velja tudi za njegovo rešiteljico in kasneje pogubonosno ljubico, Židinjo Raso Maschantzker oziroma Meisel, ki ne ve, ali je še žena ali že vdova, in ki se nenehoma poskuša vzpostaviti kot osebnost skozi druge ljudi, zlasti moške.

Ta boj za identiteto je povezan z bojem za preživetje. Izkaže pa se, da ni mogoče zmagati na obeh frontah. Preživetje je mogoče samo tako, da pristaneš na življenje za druge ali celo za nekaj nečloveškega (za idejo, državo, za gospodarja itd.). Se pravi, da je preživeti mogoče samo tako, da pristaneš, da boš živel kot objekt in ne več kot subjekt. Če se vzpostaviš kot neodvisna in enkratna, od vseh drugih različna osebnost, se s tem pravzaprav sam izobčiš in omogočiš katerikoli skupnosti ali organizaciji, da te s stališča svoje ideologije označi kot zločinca in te obsodi. Politika, oblast, upravljanje in kar je še podobnih dejavnosti, se vse izkažejo kot nekakšne nore, skoraj popolnoma poljubne, vendar skrajno okrutne igre z ljudmi, pri čemer so tudi tisti, ki igre vsaj na videz vodijo, ujeti v čarni ris notranje logike igre (najrazličnejši predsedniki se pojavljajo z vsem veličastjem kot kometi na zvezdnem nebu, a že kmalu tudi izginjajo, bežijo, končujejo v zaporih ali v izgnanstvu itd. Le policija, ta najbolj prodana vrsta ljudi, bolj ali manj v celoti ostaja na svojih položajih, ne glede na vlade in režime, ki se spreminjajo kot letni časi.

Znotraj vsega tega pa se pojavi pri

Lainščku še zelo zanimiva stranska tema ali recimo motiv, po zaslugi katerega dobi roman kljub vsemu tudi drugačno naravo in ga ni mogoče v celoti razložiti kot zgodovinsko-politični roman ali kaj podobnega. Gre za motiv usodne ljubezni; za nekakšno moderno različico tega pravzaprav romantičnega motiva, ki ga je po svoje variiral, kot vemo, tudi naturalizem, nekoliko drugače pa spet (femme fatale) film. Med glavnim junakom in Raso Maschantzker se splete skoraj nerazumljivo trdna zveza, ki ni čustveno utemeljena in ki po drugi strani v bistvu oba pripelje v pogubo ali vsaj veliko pripomore k temu. Zveza je predvsem telesna in vendar ne samo telesna; ima tudi nekakšno mistično ali parapsihološko značilnost, ki je bržčas posledica tega, da se je glavni junak predstavljal kot Evgen Maschantzker, Rasin mož, in da je vsaj deloma tudi sam verjel, da to je. Treba pa je povedati še to, da je tudi za večino drugih odnosov med ljudmi, ki nastopajo v Lainščkovi knjigi, značilno, da jih opredeljuje poleg razvidnih in razumljivih vzrokov še neki nejasni preostanek, nekaj nerazložljivega in skritega, nemara celo psihologiji nedostopnega. Ljudje so tu predstavljeni kot ne do kraja razložljiva bitja in zato njihovi odnosi in njihove odločitve učinkujejo tudi nepričakovano (to ne pomeni neprepričljivo), kot da deluje v ljudeh poleg njihove lastne volje, pameti in čustev še neka nejasna, morda mitska sila, ki morda niti ni v celoti individualno utemeljena. Tudi zato je Lainščkov roman še posebej zanimiv in samosvoj v kontekstu sodobne slovenske literature.

Tone Peršak

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Světová literatura, znana češka revija, namenjena prevodom in literarnim informacijam iz tujih literatur, dokaj redno

posveča del svojega prostora tudi jugoslovanskim avtorjem. V svoji najnovejši, 2. številki je odmerila slovenskemu pesniku Cirilu Zlobcu častno uvodno mesto. Znani poznavalec in prijatelj slovenske literature František Benhart je od-

bral in prevedel deset pesmi iz zadnje Zlobčeve zbirke, Nove pesmi, in jih opremil s krajšo spremno besedo, v kateri skuša opredeliti izpovednoestetske značilnosti te Zlobčeve pesniške zbirke. V isti številki je František Benhart ocenil tudi dve slovenski dramski besedili, Zlata Čeveljčka Dominika Smoleta in Veliki briljantni valček Draga Jančarja. V isti številki sta s proznima prispevkoma zastopana tudi srbski pisatelj David Labahari in Pavao Pavličić iz Zagreba.

Svojevrstno pričevanje o mednarodnem srečanju pesnikov konec aprila v Rimu je tako imenovana »antologija katalog«, s katero je organizator predstavil italijanskemu občinstvu vseh 31 pesnikov, ki so iz različnih evropskih dežel in ZDA prišli na to srečanje v Rim. Dovolj obsežno, domala reprezentativno antologijo, ki jo na sedemdesetih straneh uvaja enajst krajših esejev na temo »poezija in gledališče«, je uredil organizator srečanja, pesnik Fabio Doplicher. Jugoslavijo zastopata v tej antologiji hrvaški pesnik Slavko Mihalić in Ciril Zlobec s ciklom petih pesmi iz zbirke Nove pesmi v prevodu Arnalda Bressana.

Celotna 335. številka novosadskega časopisa Polja je tematska. V njej so večidel prispevki tujih književnikov o raznih vidikih teorije vplivanja, delovanja in sprejemanja. Sem pa niso uvrščeni sestavki, ki so na to temo v srbohrvaščini že kdaj prej izšli. Članki v tem časopisu so lahko pomemben prispevek k razširjanju raziskovalnih metod v študiju primerjalne književnosti.

V 336. številki novosadskega časopisa Polja naletimo na 12 neobjavljenih pisem Vuka Stefanovića Karadžića. Med njimi jih je največ naslovljenih na Jakoba Grimma. Ta je Vuka Stefanovića v Berlinu tudi portretiral. Risbi sta objavljena s

še drugimi Karadžičevimi portreti. Sploh je ta številka v znamenju Vukove dvestoletnice in med takimi prispevki je objavljen tudi odlomek iz daljše razprave Jožeta Pogačnika *Nastanek in razvoj Vukove kulturološke zamisli*, ki so ga ponatisnili iz našega časopisa. V prevodu Vojislava Despotova sta objavljena prozna prispevka, ki ju je napisal Blaž Ogorevc.

V deseti številki skopske *Sovremenosti* je objavljen govor podpredsednika makedonske vlade prof. dr. Vlada Kambovskega o pomenu Klimenta Ohridskega in njegove šole za utemeljevanje pismenosti, slovstva in kulture v makedonskem narodu ter širjenja pismenosti med Slovani. Ilija Velez predstavlja *Makedonsko zdravniško knjigo* iz prejšnjega stoletja. Rokopis je za natis pripravil in uredil dr. Dragi Stefanija. Ivan Ivanovski poroča v članku z naslovom *Nič brez domače dramske ustvarjalnosti* o tekočem gledališkem dogajanju v Makedoniji. V njem med drugim piše tudi o dveh premierah v skopskem Gledališču narodnosti: »V razmeroma kratkem času je imelo skopsko gledališko občinstvo možnost spoznati dramski deli iz sodobne slovenske dramske ustvarjalnosti. Najprej so na odru Makedonskega narodnega gledališča prikazali premiero dela *Veliki briljantni valček* Draga Jančarja, nekaj mesecev pozneje, torej zdaj, pa je sledila tudi prva postavitev dela Rudija Šeliga. Beseda je o njegovem najnovejšem dramskem delu *Savna* (Slovenska savna) v izvedbi Albanske drame pri Gledališču narodnosti v Skopju. Če odmislimo predstavitev Dušana Jovanovića z dramama *Osvoboditev Skopja* in *Vojaška skrivnost*, je bilo treba na izvajanje besedil slovenskih dramatikov čakati ne leta, pač pa desetletji. To je toliko bolj čudno in nedoumljivo, če vemo, da je zlasti zadnjih deset let nemajhno število del, ki so jih napisali avtorji s slovenskega jezikovnega področja, v samem vrhu

jugoslovanske dramske ustvarjalnosti, kar samo še bolj osvežuje potrebo po stalni odrski predstavitvi vsega, kar je živo in pomembno v celotnem jugoslovanskem gledališkem prostoru. Eden izmed vodilnih in najplodnejših dramskih piscev v Sloveniji in Jugoslaviji – Rudi Šeligo, znan najbolj po dramah *Čarovnica iz Gornje Davče*, *Lepa Vida*, *Svatba in Ana*, sicer visoko uvrščenih na najbolj znanih jugoslovanskih gledaliških festivalih in prikazanih tudi v Skopju ob gostovanjih gledališč iz Ljubljane in Maribora, je z dramskim besedilom *Savna* znova potrdil svoje priznane dramaturške vrednote, ki se morda najbolj kažejo v prizadevanju, da bi bil vseskozi tako tematsko kot zvrstno in izrazno nov,« piše med drugim Ivan Ivanovski v *Sovre-*

*

Tu je še dvojna številka (1–2) skopske *Sovremenosti*. Ob 125-letnici izida *Zbornika bratov Miladinov* je akademik Aleksandar Spasov napisal članek, v katerem je širše ovrednotil to zbirko makedonskih in bolgarskih ljudskih pesmi, ki je makedonskemu narodu utrdila samobitnost. Dmitra in Konstantina Miladinova primerja s podobnimi ustvarjalnimi osebnostmi pri drugih narodih; pri našem navaja Primoža Trubarja in Franceta Prešerna. Tudi Ljubica Todorova Janešlieva piše o zborniku bratov, Miladinovih, in sicer v zvezi Richardom Williamom Morfillom, ki je nekaj makedonskih pesmi iz zbirke predstavil anglosaksonskemu svetu komaj 22 let po njenem izidu; tudi prevedel jih je v angleščino. To je seveda za sredino prejšnjega stoletja in povrh še za tako razdaljo občudovanja vredno dejanje (sploh pa nismo od muh Slovenci, saj nam je Štefan Kociančič prepesnil *Zbornik bratov Miladinov* komaj dve leti po izidu v Zagrebu). Tudi v tej številki se oglašča Ivan Ivanovski s poročili iz gledališkega življenja. Med drugim je pohvalil Steva Žigona, ki je prišel v Bitoljsko narodno gledališče režirat svojo dramatizacijo romana Fjodorja Dostojevskega *Mladenič*.

Za peto številko beograjske Književnosti je Milan Džordžević prevedel več pesmi Daneta Zajca s skupnim naslovom *Zakljinjanja*. Sicer pa je v številki več prispevkov v zvezi z Dušanom Matičem. V uvodu je nekaj pesmi in razmišljanj iz Matičeve neobjavljene knjige *Dokončna jesen*. Za tisk jo pripravlja Draško Redžep, ki je napisal tudi esej *Dokončno in neskončno ali Matičeve pozne resnice*. Vuk Krnjević objavlja *Osem posnetkov Dušana Matića*, to je besedilo za televizijsko oddajo o Dušanu Matiću, predvajano pred desetimi leti, torej še v času, ko je ta srbski nadrealist živel. Poetično napisano poklonitev pesnikovemu spominu je z naslovom *Izbe trajanja v Matičevi in o Matičevi sobi* prispeval Milosav Mirković. Objavljena sta še Matičeva eseja *slika Milunović Umetnik in umetnost*.

*

Šestindvajseta številka tinjskega glasila *Dialog* prinaša pregled tečajev, seminarjev in predavanj, ki se bodo do septembra zvrstili v tamkajšnjem prosvetnem domu. Uvodoma je predstavljena Milka Hartman kot pesnica našega življenja in s svojo pesniško zbirko, ki je izšla v nemškem prevodu – *Poezije s Koroškega*. Prevod je oskrbel Fabjan Hafner, prispevek o pesnici pa je v nemščini napisal Paul Apovnik. Iz prispevka Martina Pandla *Narodne manjšine so v prebujanju* izvemo, da čutijo v katoliškem domu prosvete v Tinjah novo odgovorno nalogo pri predstavljanju slovenske narodne manjšine, njene preteklosti in njene sedanje usode, kajti dom obiskujejo skupine iz različnih evropskih držav, ki jih zelo zanima položaj Slovencev in skupne Koroške.

*

V tretji številki bratislavskega časopisa *Romboid* so objavljene tri pesmi Vaska Popa, ki sta jih prevedla Miloš Herko in Štefan Cifra. V prenovljenem *Romboidu*

piše Rudolf Mrlan o odražanju družbenih procesov v drami osemdesetih let. Tibor Žilka pa je napisal sestavek o uporabnem vidiku besedila.

Iz Čedada so poslali 8. številko lista Dom, ki prinaša novo nadaljevanje dnevnika Antona Cuffola (enega izmed Čedermacev) z naslovom *Druga svetovna vojna, kakor se jo je videlo in doživelo v župnijskem središču v Lazcu*. Anton Cuffolo (tisti, ki je ponudil nemškim hordam sebe, da bi rešil svoje župljane – kar pa je mogoče zvedeti šele iz drugih virov) v italijanščini natančno popisuje dejavnost zaveznikov v Italiji, ko so se začeli pritiški za razmejitvev in ko smo mi zagovarjali etnično načelo, Italija pa Wilsonovo črto, ki naj bi jim zajela Pulj, Trst in Gorico; piše o nemirih v Kobaridu in o manifestacijah z zastavami v nadiških dolinah. Dnevnik nadaljuje še s popisom dogodkov 30. marca 1946, ko se je komisija za razmejitvev mudila v Špetru Slovenov in ko je prišlo v Sovodnjah do hudih incidentov. Na ta dnevnik se sklicuje tudi Franc Rupnik v članku *Resnične težave ali prazni zgovori?* Franc Rupnik namreč v slovenščini komentira pisanje v sicer uglednem listu Vita Cattolica, katero se nanaša na furlanski jezik, češ da ni primeren za bogoslužje, ker v cerkvi ne zveni lepo, ker da je preveč preprost, ker ga marsikdo ne razume, ker bi se s tem bogoslužje spolitiziralo itd. Franca Rupnika je zbolelo, ker enake argumente, ne da bi sicer o njih pisali, radi uporabljajo ob uporabi slovenščine ali beneškega narečja, in to celo nekateri katoličani, kajpak Italijani. Franc Rupnik v komentarju dodaja, da se za božje in narodne pravice ljudi v Benečiji bojujeta predvsem Komunistična partija Italije in matična domovina Slovenija z bližnjo Tolminsko – namesto vladajoče stranke Krščanske demokracije. Z namenom, da se okrepi zanimanje za ljudsko kulturo in besedno ustvarjanje Slovencev v Videm-

ski pokrajini, razpisuje študijski center Nediža literarne nagrade Laštra landarske banke, kot objavlja čedajski Dom.

ŠE EN KATALONSKI GLAS O KOSOVELU

V uglednem, lepo urejevanem in bogato ilustriranem barcelonskem tedniku *El Mon – Svet* – je v številki z dne 21. marca letos izšel članek z naslovom *La barca eslovena* – Slovenski čoln, v katerem mladi katalonski kritik in esejist José Sebastian Cid i Català ocenjuje knjigo Kosovelovih pesmi v katalonskem prevodu, ki je pred časom pod naslovom *La barca d'or* – Zlati čoln izšla v Barceloni. Omenjeni članek je opremljen z dvema fotografijama: z naslovno stranjo Kosovela v francoščini, ki je v prevodu Marca Alyna pred leti izšel pri Seghersu v Parizu, in naslovno stranjo Finžgarjeve Dekle Ančke v nemščini.

Pisec članka najprej spregovori nekaj besed o slovenski zgodovini in v skopih podatkih o Sloveniji omenja tudi to, da je nekaj Slovencev ostalo zunaj meja republike Slovenije, ki da ima okoli dva milijona prebivalcev, po površini pa je tolikšna kot Stara Katalonija – *Catalunya Vella*.

Ko govori o razvoju naše literature, omenja med starejšimi umetniškimi ustvarjalci Prešerna, Aškerca, Gregorčiča, Tavčarja, Cankarja in Župančiča. med modernimi pa Zupana, Šeliga in Rupla.

Tudi Cid ob tem omenja Kosovelovi podobno usodo katalonskega pesnika Rosselló-Pòrcela, ob knjigi Kosovelovih prevodov pa poudarja, kako se iz njih vidi, da gre za resničnega umetnika. Osnovna téma knjige pa se mu zdi téma smrti – osebne ali kolektivne. S posebnim poudarkom govori o *Ekstazi smrti* in pesnikovi slutnji o propadu Evrope, nato pa dobesedno citira zadnjih šest verzov te pesmi.